

PUHUTAAN LAPSETTOMUUDESTA JA TOIVOSTA

Yleislääkäripäivät 25.5.2022

Kaisu Luiri-Helve

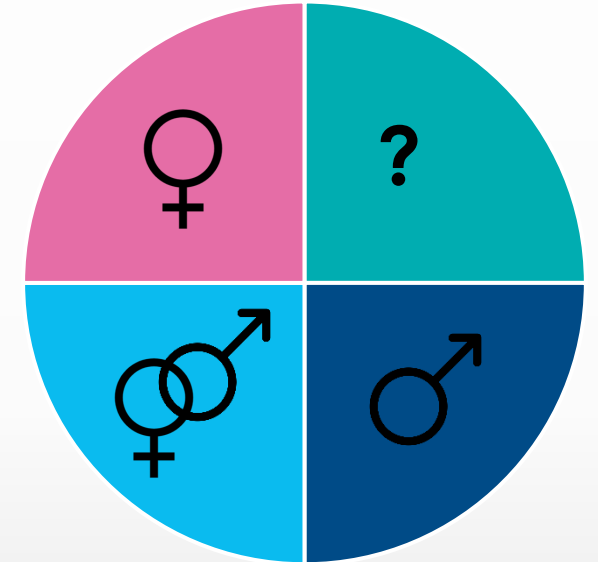
LT, erikoislääkäri (naistentaudit ja synnytykset, lisääntymislääketiede)

HUS Lisääntymislääketieteen yksikkö

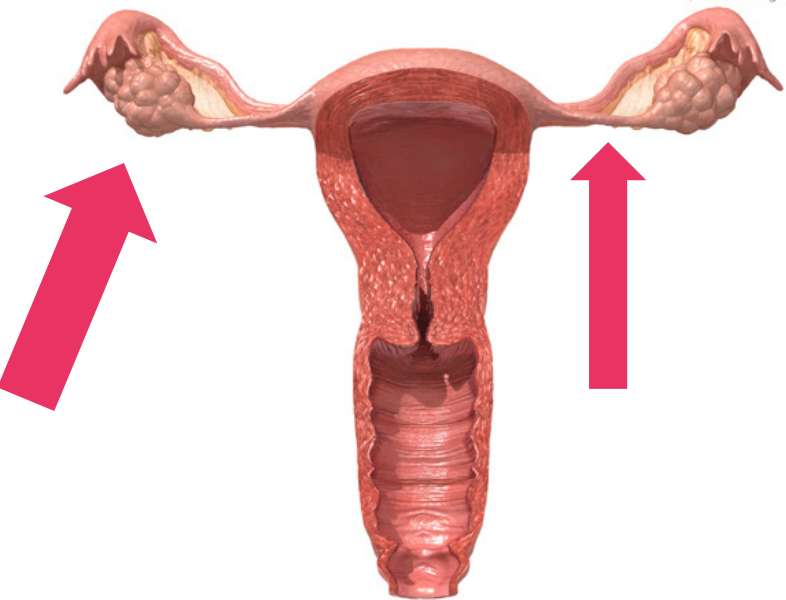
TAHATON LAPSETTOMUUS

- Selittämätön (NUD)
- Miehestä johtuva syy
- Molemmista johtuvat syyt
- Naisesta johtuva syy

- Joka kuudes pariskunta kärsii jossakin elämänsä vaiheessa tahattomasta lapsettomuudesta
- Lapsettomuus voi olla **primaarista** (=ei koskaan raskautta) tai **sekundaarista**

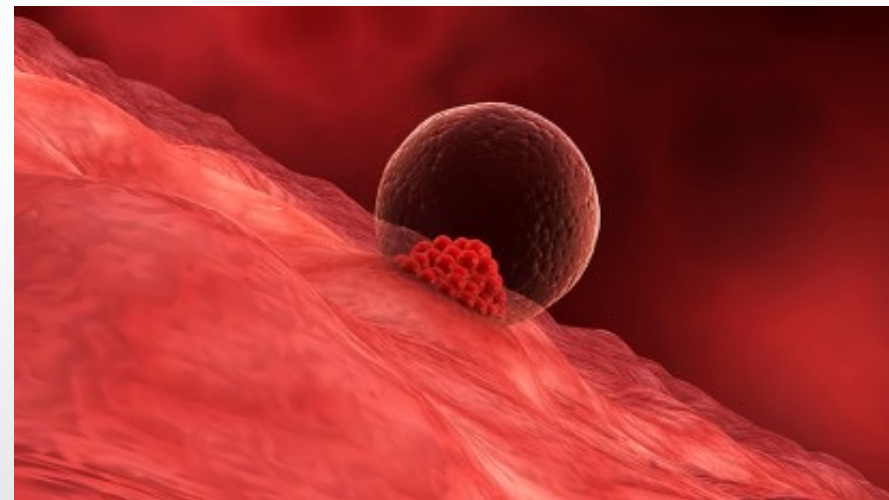

ONNISTUNEEN RASKAUDEN RESEPTI

HEDELMÖITTYMINEN

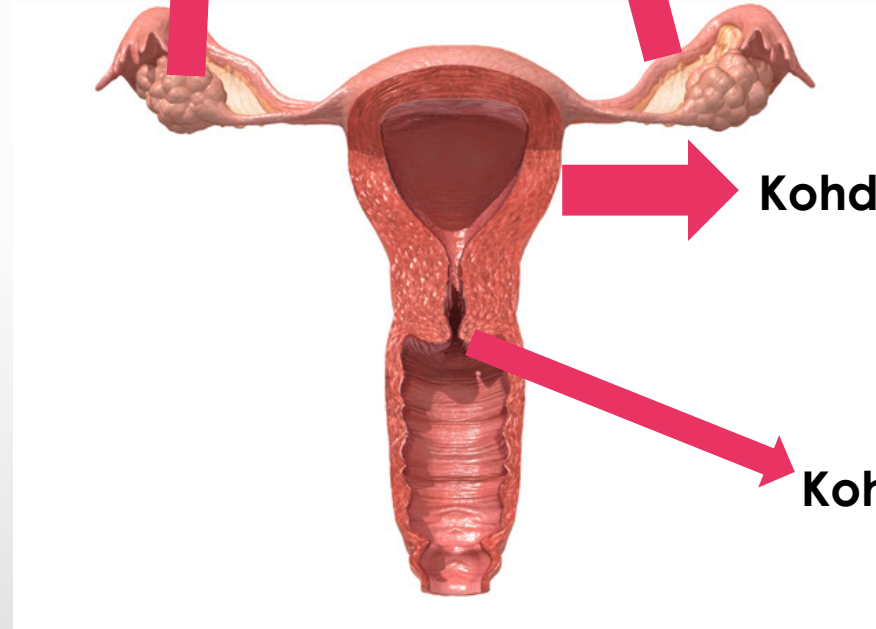
KIINNITTYMINEN

+

NAISESTA JOHTUVAT LAPSETTOMUUDEN SYYT

Ovulaatiohäiriöt 18-32%

Munajohdinvaurio 10-15%

Kohdun rakennepoikkeavuudet 2-5%

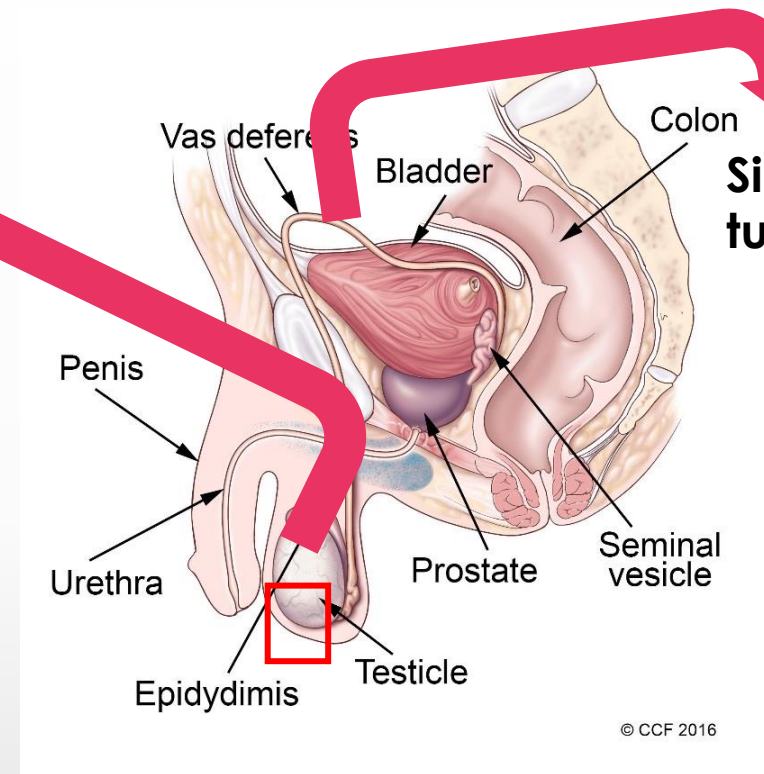
Kohdunkaulan poikkeavuudet 1-5%

Endometriosisi 6-20% (jopa 25-50%!)

Muut syyt: vaikeat yleissairaudet, vajaaravitsemus

MIEHESTÄ JOHTUVAT LAPSETTOMUUDEN SYYT

- **Siittiöiden määrän, liikkuvuuden tai laadun aleneminen**
- **Kivesperäiset syyt**
 - Vammat, ikä
 - Klinefelterin syndrooma (47, XXY)
 - Y-kromosomin deleetio
- **Sekundaariset syyt**
 - **hypogonadotrooppinen hypogonadismi**
 - testosteronin tai anabolisten steroidien käyttö

Siemenjohdinten tukos

- Leikkausten, syöpähoitojen tai infektioiden jälkitila

- **Erektio- tai ejakulaatiohäiriöt**
 - **KYSY onnistuvatko yhdynnät ja onko ne oikein ajoitettu!**

KENELLE TUTKIMUKSIA?

- Pääsääntöisesti lapsettomuustutkimukset tehdään **pariskunnalle**
- Poikkeuksena **lahjasoluhoidot** (lahjasiittiöt/lahjamunasolut/lahjaalkiot)
 - Mies/nainen, jolla ei ole omia sukusoluja lääketieteellisestä syystä
 - Naisparit
 - Itselliset naiset
 - Lahjasoluhoidoita toivovat käyvät läpi erillisen prosessin psykologin arvioineen

• **Ikäraajat:**

• Nainen <40 v

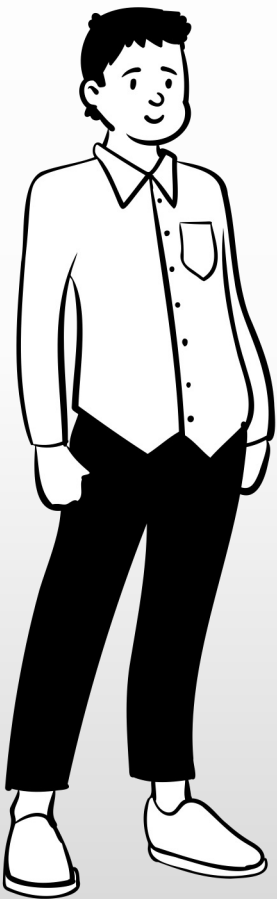
• Mies <60 v

MILLOIN LAPSETTOMUUSTUTKIMUKSET ALOITETAAN JA MISSÄ?

- Kun raskausyritystä on takana **1 vuosi**
- Aikaisemmin mikäli on selvä raskauden alkamista estävä tai vaikeuttava tilanne
 - Amenorrea
 - Vaikea endometrioosi
 - Munanjohtimet poistettu
 - Spermavika
- Avoterveydenhuollossa: terveysasema tai yksityissektori

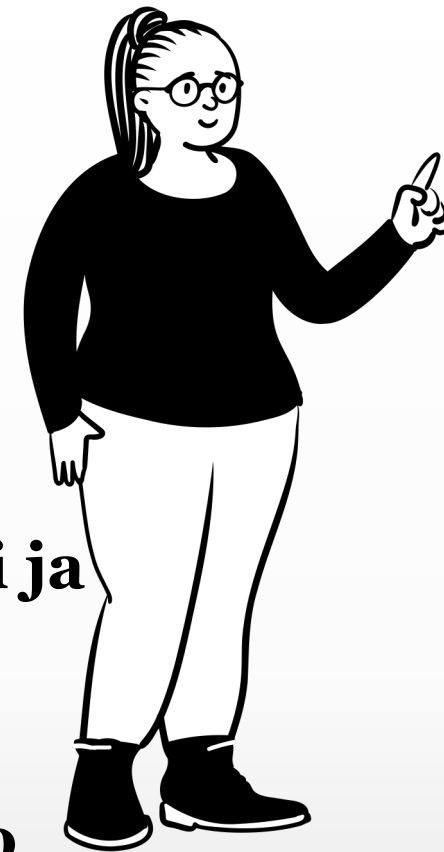

TUTKIMUKSET AVOTERVEYDENHUOLLOSSA

- **Molemmat tutkitaan,** tehdään kaikki tutkimukset
 - yksi selittävä syy ei poissulje toista
- **Hyvä anamneesi:** terveys- ja sairaustiedot, lääkitykset, aiempi hedelmällisyys
- **Elämäntavat:** tupakka, alko, muut päihteet

- **Milloin ehkäisy on jätetty pois?**
- **Onko yhdyntöjä riittävästi ja oikeaan aikaan?**
 - Tarvittaessa erektiolääke!
- **Neuvo kaikille: foolihappo 400 ug/vrk + D-vitamiini 10-20 ug/vrk**

TUTKIMUKSET AVOTERVEYDENHUOLLOSSA

➤ Miehelle

- Punnittu paino, BMI
- Yleisstatus
- Kivesten tutkimus, mikäli vaivoja
- Lisätutkimukset anamneesin ja statuksen perusteella

➤ Naiselle

- Punnittu paino, BMI
- Gynekologinen status
- Papa (jos aihetta tai ei ole koskaan otettu)
- Klamydia + tippuri
- PVK ja mahdollisen perussairauden kontrollinäytteet
- TSH, T4v, (prolaktiini)
- Jos BMI yli 30 → paastosokeri, HbA1c

MIEHEN TUTKIMUKSET LAPSETTOMUUSPKL:LLA

- **Esitietojen tarkennus:**
kivesongelmat lapsena, infektiot, vammat, kirurgia, säde- tai sytostaattihoidot, kemikaalialtistukset, hormonivalmisteiden käyttö, libido, erektiot, yhdyntätiheys
- **Sperma-analyysi**

SIEMENNESTEANALYYSI (SPA)

Siemennesteen ominaisuus	WHO:n viitearvojen alaraja
Volyymi	≥ 1.5 ml
pH	≥ 7.2
Siittiötiheys	≥ 15 miljoonaa/ml
Siittiöiden kokonaismäärä	≥ 39 miljoonaa / näyte
Eteenpäin liikkuvien määrä (PR)	≥ 32%
Eteenpäin+ paikallaan liikkuvien määrä (PR+NP)	≥ 40%
Morfologia	≥ 4% normaaleja
Vitaliteetti	≥ 58% eläviä siittiöitä

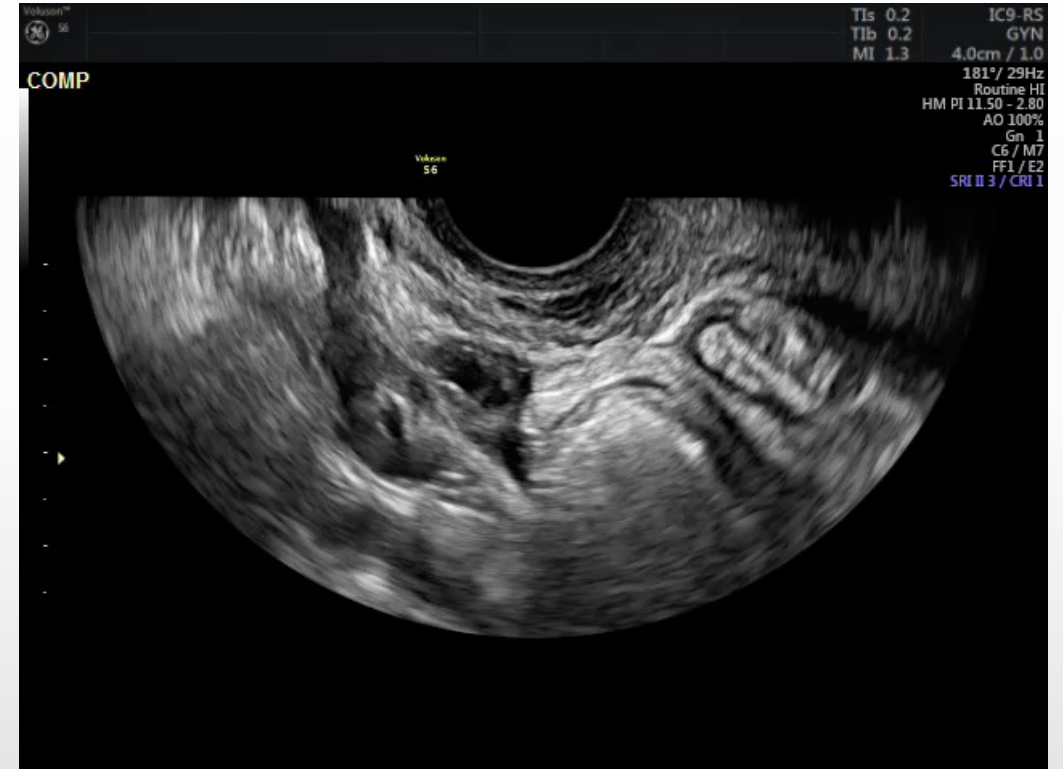
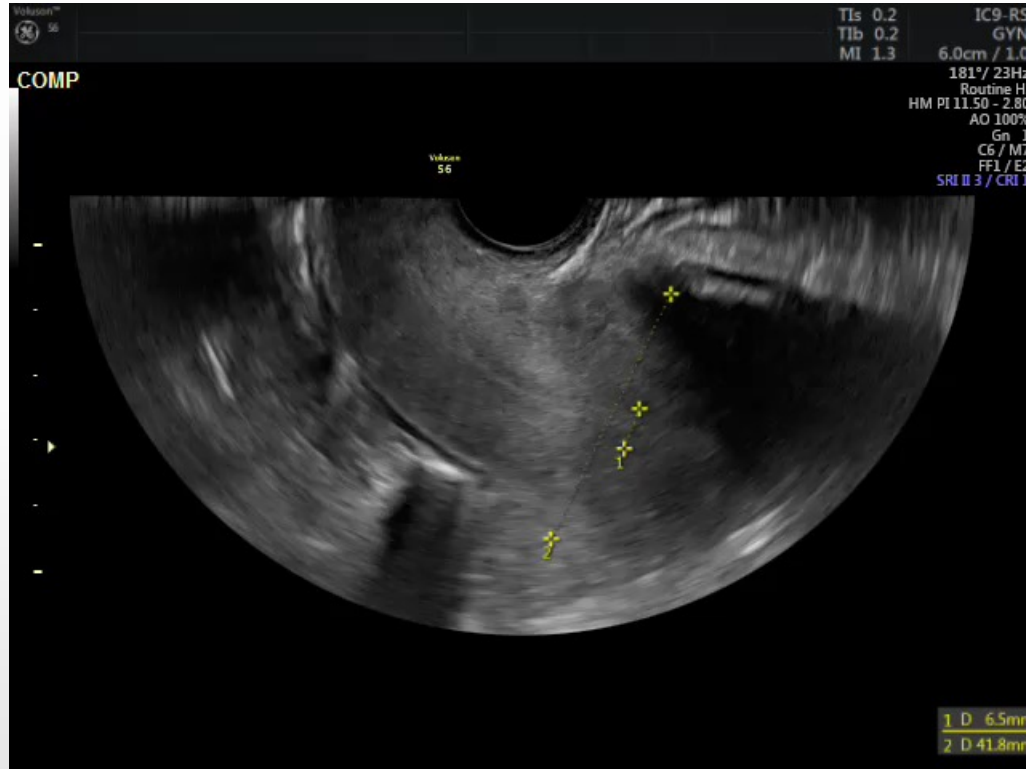
➤ **2-3 vrk pidättäytyminen (ei alle 1 vrk tai yli 7 vrk)**

NAISEN TUTKIMUKSET LAPSETTOMUUSPKL:LLA

- **AMH** (anti-Müllerian hormone, ovarioreservin mittari)
- **Ovulaatio?** → Kuukautiskierron kartoitus UÄ+ hormonikokeet (FSH, LH, prolaktiini, androgeenit)
- **Munajohtimien aukiolotutkimus,** mikäli riskitekijöitä tai poikkeava löydös uä:ssä

GYN UÄ: KOHTU JA MUNASARJARESERVI

- Kohdun rakenne
- Sopiiko endometrium kierron vaiheeseen?

- Onko AFC (antral follicle count) iän mukainen?

MUUT TUTKIMUKSET

➤ BMI-raja $<35 \text{ kg/m}^2$

- Ravitsemusterapeutti
- Painonhallintatalo

➤ Tupakkavieroitus

- muista Champixin KELA-korvaus ("Nikotiiniriippuvuus, tukihoido aloitettu pvm")

➤ Psykiatriset sairaudet

- Tarvittaessa pyydetään lausunto hoitavalta taholta

47-v.

Vuosi
HOROSKOOPPI
2022
RAKKAUS, TYÖ,
TERVEYS

KRISTA
KIURU
"Tämä lapsi
on ihana yllätys
ja ihme"

Janne
Virtanen
& Vieno-
tytär
"Olemme
oppineet
toisillemme
anteen"

26 vuotta Mäkkärissä
- mikä saa jäämään
samaan työpaikkaan?

42-v.

NELJÄS LAPSI
YLI NELIKYMPPISENÄ
HANNA
GULLICHSEN
"Olen kyllästynyt
kauhisteluun"

Saara sitoi työkseen
naisia: "Monet käyvät
säännöllisesti"

HYTTI NRO 6
-LEFFAN TÄHTI
Seidi
Haarla
"Enää elämä
ei tunnu
selviytymiseltä
vaan lahjalta"

53-v.

48-v.

Iho pehmeäksi!
6 huippuvoidetta

ME NAISET ++
10 VUOTTA ++

SUOMEN SUURIN AIKAKAUSLEHTI
20 18.5.2022 6,00
15,FI/MENAISET

Sanna vaihtoi digialan
kuvanveistoon ja on nyt
tyytyväisempi kuin ikinä

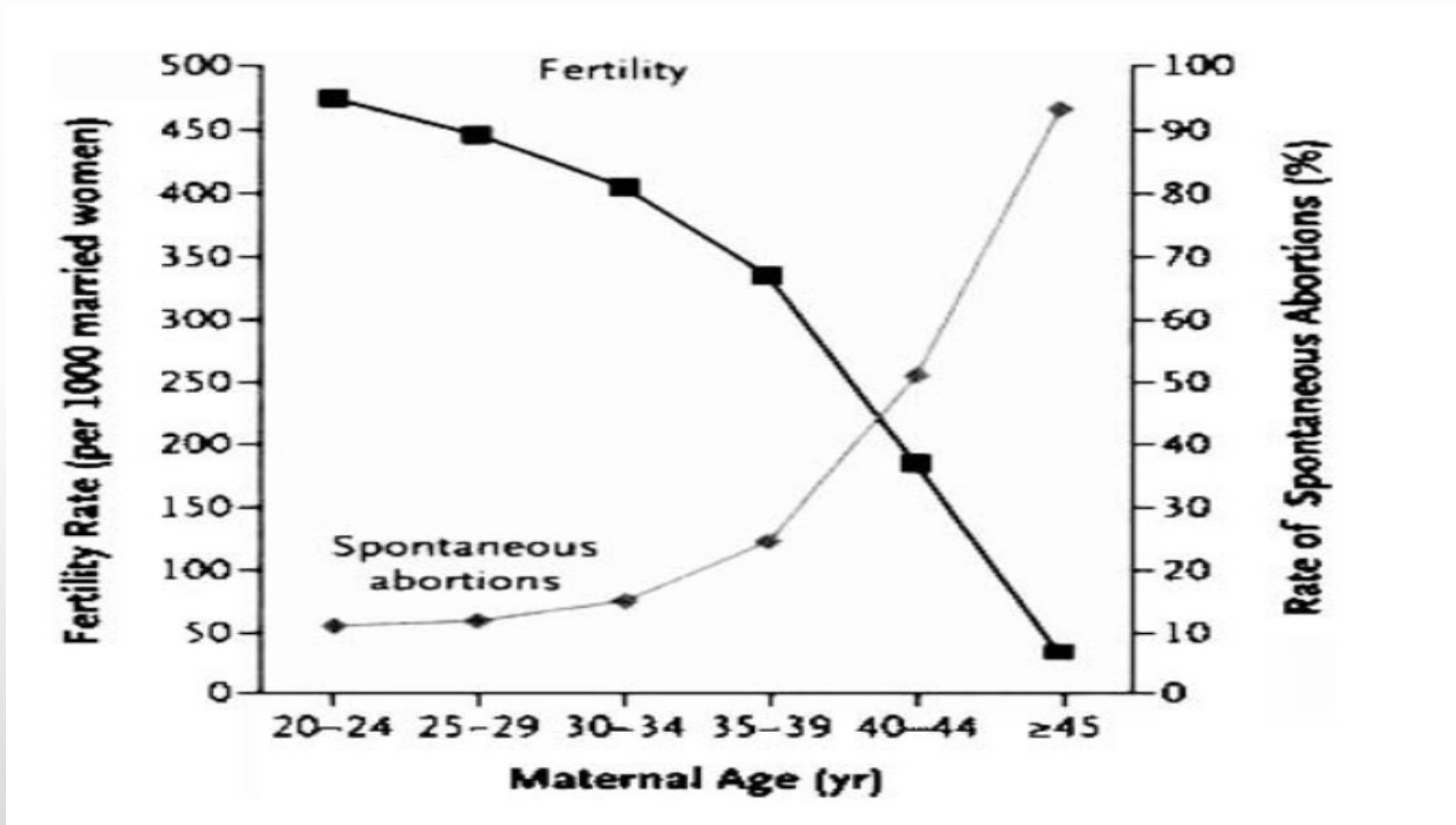
UUSPERHEEN
VAUVAONNI

LAURA
MALMIVAARA

"Olimme myös
valmiita elämään
ilman yhteistä lasta"

SISKO
KAKSI VUOTTA
SITTEN MENETTÄNYT

40 TAI 50 EI OLE UUSI 30

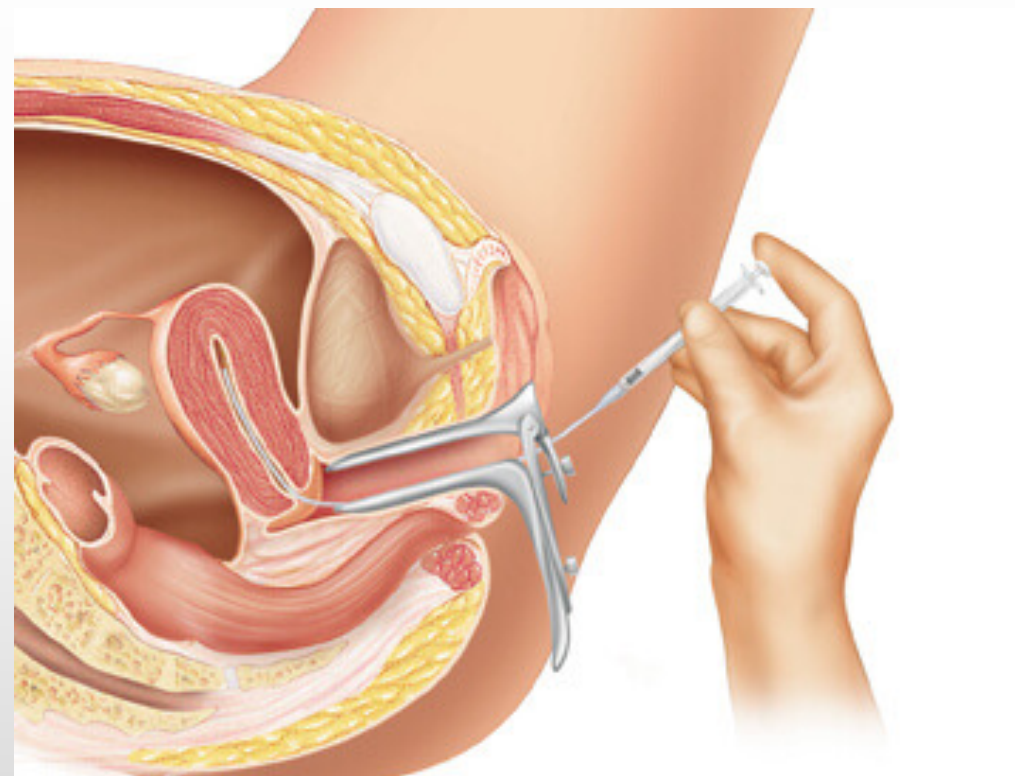

LAPSETTOMUUSHOIDOT (KEVYT SARJA): OVULAATIOINDUKTIO +/- INSEMINAATIO

1) munasarjan stimulaatio
tabletti- tai
pistomuotoisella lääkkeellä

➤ letrotsoli / FSH / FSH+LH

2) ovulaation ajoitus virtsan
LH-testillä tai uä-
tutkimuksella

3) siemennesteen ruiskutus
kohtuonteloon = **inseminatio**

LAPSETTOMUUSHOIDOT (RASKAS SARJA): KOEPUTKIHEDELMÖITYSHOITO ELI IVF

Kontrolloitu hyperstimulaatio

Munasolukeräys

Hedelmöitys laboratoriossa

Alkioiden kasvatus

Alkionsiirto

30-40% raskaaksi / alkionsiirto

LAPSETTOMUUSHOITOJEN HOT TOPICS

- Kohdun mikrobiomi
- Kohdun reseptiivisyys, luteaalivaiheen progesteronituen optimointi
- Siemennesteen laatu ja hedelmöityskyky siittömäärän ja liikkuvuuden lisäksi
- Keltarauhashormonitukihoito toistuvissa keskenmenoissa
- Alkioiden ei-invasiivinen geeniprofilointi
- PCOS-tietoisuuden jalkauttaminen → metformiinin aloitus mikäli BMI >25

PUHUTAAN TOIVOSTA

- 80% pariskunnista saa lapsen lapsettomuushoidoilla
- Lahjasoluhoido voi auttaa osaa pariskunnista
- Muita vaihtoehtoja: adoptio, sijaisvanhemmuus, tukiperhetoiminta